

Философи, шашин судлал-ХІV
АРИСТОТЕЛИЙН “ДЭЭД СУРТАХУУН” ЗОХИОЛ ДАХЬ
САЙН ҮЙЛИЙН ТУХАЙ ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ

Р.Дарьхүү (Ph.D), профессор

Э.Хулан (Магистрант)

МУИС. НШУС.

Философийн тэнхим

Түлхүүр үг: ёс суртахууны дундаж, нөхөрлөл, аз жаргал, шударга ёс

Гол утга: Философийн түүхэнд Аристотель өөрийн гэсэн баялаг үзэл сургаалыг боловсруулсан билээ. Тэдгээрийн нэг нь ёс зүйн талаарх түүний үзэл юм. Ёс зүйн асуудлаар Аристотель гурван томоохон бүтээл туурвисаны нэг болох “Дээд суртахуун” зохиол дахь сайн үйлийн тухай үзэл баримтлалын агуулга, ач холбогдлын талаар энэхүү өгүүлэлд авч үзэх болно.

Хүмүүнлэг, иргэний ардчилсан нийгэм төлөвшин тогтоход сайн үйл чухал үүрэгтэй. Сайн үйл нь хувь хүний болон нийгмийн хөгжлийн нэг гол нөхцөл төдийгүй нийт нийгмийн харилцааг зохицуулагч, чиглүүлэгч нэг арга хэрэгсэл билээ. Тиймээс сайн үйлийн тухай асуудал бол ёс зүйн судалгааны өргөн агуулгатай сэдэв мөн. Эртнээс эдүгээ хүртэл дорнын болон өрнийн ёс зүйн сэтгэлгээний түүхэнд сайн үйлийн тухай ойлголт судлаачдын анхаарал татсан асуудлын нэг байсан, өнөөдөр ч байсаар байна.

Оросын философич А.А.Гусейнов бичихдээ “...ёс суртахууны агуу онолчдын ёс зүйг энэ ёс зүй бүрэлдсэн механизмын үүднээс авч үзвэл сайн үйлтэн нарын ёс зүй гэж тэмдэглэж болох юм. Энэ ёс зүй бол бие хүн өөрийгөө сахилгажуулж, үйлдлээ зан суртахууны загвартай болгох бололцоо, чадвар бүхий байхад үндэслэдэг. Хүн ёс суртахуунлаг болохын тулд түүнд юу шаардлагатай вэ? Хүсэл эрмэлзлийн хүч, чин сэтгэл хоёр чухал. Аливаа хүн биеэ барих чадвартай байж, ойр тойрныхондоо туслахад ямагт бэлэн байх ёстой. Нийгэм ёс суртахуунлаг байхын тулд юу чухал вэ? Үүний тулд аль болох олон хүн, алсдаа хүн бүхэн сайн үйлтэн болсон байх ёстой” гэж бичсэн байдаг¹³. Тэрээр ёс суртахууны агуу онолчид хүн төрөлхтөн бүрэн дүүрэн сайн үйлд хүрч чадаагүй гэж үзээд, сайн үйлийн ёс зүйг ёс суртахууны ямар сайшаал ба хориогоор бататгах ёстойд анхаарлаа хандуулж ирсэнийг А.А.Гусейнов түүхчлэн авч үзсэн байдаг бөгөөд үүнд нэн түрүүнд Аристотелийн ёс зүйн үзлийг онцолсон байдаг.

¹³ А.А.Гусейнов. Великие моралисты. М., Издательство “Республика”, 1995, с. 264

Аристотель “Ёс зүй бол практик философи мөн” гээд, ёс зүйг хүн, ёс суртахууныг судлах ухаан гэдгийг үндэслэсэн билээ. Ёс зүйн асуудлаар түүний туурвисан “Никомахын ёс зүй” (*Nicomachean Ethics*), “Евдемийн ёс зүй” (*Eudemean Ethics*), “Дээд суртахуун” (*Magna Moralia*) хэмээх бүтээлүүд бий. Эдгээр бүтээл нь эртний Грекийн ёс зүйн хөгжлийн оргил нь болохын хамт, өнөөг хүртэл философичдын анхаарлын төвд байж, ёс зүйн сурвалж судалгааны гол хэрэглэгдэхүүн болсон билээ.

Аристотель ёс зүйн асуудлаар бичсэн эдгээр бүтээлдээ нэг л нийтлэг сэдвийг, тухайлбал, аз жаргал, сайн сайхан, сайн үйлийн тухай асуудлыг судалсан байна. Энэ талаар профессор Б.Даш-Ёндон хэлэхдээ: “Аристотель “Никомахын ёс зүй”-д сайн сайхныг, “Евдемийн ёс зүй”-д аз жаргалыг, “Дээд суртахуун”-д сайн үйлийн тухай асуудлыг тус тус авч үзэж судалсан”¹⁴ гэжээ.

Мөн энэ тухай Оросын эрдэмтэн В.Г Иванов үзэхдээ: “Аристотелийн үзлээр, ёс суртахууны сургаалийн тогтолцоог бий болгохын тулд нэгдүгээрт, *сайн сайхан гэж юу вэ гэдгийг тодруулах*; хоёрдугаарт, *хүн сайн сайханд хүрэх чадвартай юу гэсэн асуултанд хариулах* (энэ нь дур зоргын эрх чөлөө, авир үйлдлийн үнэлгээний асуудлыг ярина); гуравдугаарт, *сайн сайханд хүрэхийн тулд ямар арга замаар явах ёстойг ойлгох* (энэ нь сайн үйл, түүний мөн чанар, хүмүүжүүлэх бололцооны асуудлыг авч үзнэ); дөрөвдүгээрт, *хүний эрмэлзлэлийн хамгийн шилдэг зорилго болсон дээд сайн сайхан гэж юу вэ гэдгийг ухаарах*¹⁵ эдгээр юм хэмээн тэмдэглэжээ.

Тиймээс Аристотелийн ёс зүйн үзлийн үүднээс “Хүний ямар амьдралыг журамт амьдрал гэх вэ?” гэсэн асуултанд “аз жаргалтайг” гэж товчхон хариулж болох юм. Ёс зүйн салбарт тэрээр “аз жаргал гэдэг үг юуг тэмдэглэх вэ?” гэсэн асуултанд хариулах оролдлого хийсэн гэж үзэж болох талтай. Учир нь Аристотель энэ талаар “Никомаховын ёс зүй” зохиолдоо ерийн хүн ашигладаг, өдөр тутмын амьдралд тохиолддог ёс зүйн зарим ойлголтыг тэрээр гүнзгий, оновчтой тайлбарлан шинжилж үзсэн билээ. Тэрээр “аз жаргал бол эрхэм дээд буяны дагуу сэтгэл санааны үйлдэж байгаа нь юм”¹⁶ гэж тодорхойлжээ. “Аз жаргал бол зогсонги нэгэн зүйл биш, харин үйл ажиллагаа юм” гэдгийг Аристотель онцолсон байдаг. Хэрэв хүн хоол идэх, оюуны ажил эрхлэх, нөхөдтэйгээ харьцах зэргээс сэтгэл ханадаг, тэр болгон үл уйтгарладаг бол жаргалтай хүн мөн аж.

Аристотель ёс зүйн асуудлаар бичсэн бүтээлүүддээ, ялангуяа “Дээд суртахуун” зохиолдоо сайн үйлийн тухай асуудлыг илүү тодорхой авч үзжээ. Ингэхдээ Аристотель ёс суртахууны сайн үйлийн тухай асуудлыг авч үзсэн зарим философичийн үзэл санаанд

¹⁴ Б.Даш-Ёндон. *Эртний грекийн философи сэтгэлгээний эх сурвалж. 3 боть. II боть. УБ., 2011*

¹⁵ Иванов. В.Г. *История этики древнего мира. Л.: Издательство Ленинградского университета., 1980. с. 162*

¹⁶ Б.Даш-Ёндон. *Эртний Грекийн философи сэтгэлгээний эх сурвалж. 3 боть эмхтгэл. II боть. УБ., 2011, 134 дэх тал*

шүүмжлэлтэй хандаж байлаа. Тухайлбал, тэрээр “Сайн үйлийн тухай анх Пифагор ярихдаа сайн үйлийг тоон утгаар тайлбарласан нь буруу байсан, учир нь сайн үйлийг тоон утгаар тайлбарлах нь сайн үйлийг чухам өөрийг нь судалж чадахгүй юм. Шударга ёс гэхэд л өөрийг нь өөрөөр нь үржүүлж болдог тоо огт биш”¹⁷ гэжээ.

Дараа нь Сократын философи дахь “Амьдралын утга учрыг мэдэхгүй бол амьд явах хэрэггүй”, “Сайн үйл бол мэдлэг” гэсэн үзлийг бас л алдаатай үзэл хэмээн, тэрээр шүүмжлэн хэлэхдээ: “Сократ сайн үйлийг мэдлэгтэй адилтгасан нь бүх сайн үйл сэтгэл санааны оюун ухааны хэсэгт үүсдэг болж таарч байгаа”¹⁸ учраас энэ нь учир дутагдалтай гэсэн байна. Тодруулбал, Аристотель “Хэн нэгэн хүн шударга ёс юунд орших вэ гэдгийг мэдэж байгаа бол үүнээсээ болоод тэрээр шууд л шударга хүн болчихдог гэвэл хараахан биш ээ; сайн үйлийн бусад дүрсийн тухайд ч мөн ийм байна”¹⁹ хэмээн үзжээ.

Мөн Платон сэтгэл санааг оюун ухааны болон оюун ухааны гаднах хэсгүүдтэй гэж хуваан, хэсэг бүр нь өөртөө тохирсон сайн үйлтэй хэмээн тун зөв явж байсан хэдий ч тэр сайн үйлсийг дээд сайн сайхны тухай өөрийнхөө сургаалтай хутган холбосноор мөн л алдаа гаргажээ. Учир нь түүний хэлдэг дээд сайн сайхан бол биеэрээ байгаа сайн үйлтэй хамаагүй юм, тэгээд ч бид ерөөсөө сайн сайхны тухай биш, өөрсдийнхөө сайн сайхны тухай ярих хэрэгтэй юм, ер нь бид энд бурхдын сайн сайхны тухай ярих ёсгүй, учир нь энэ тухайд өөр сургаал бий²⁰ хэмээн Аристотель шүүмжилж байлаа. Тэрээр ийм хандлагынхаа үүднээс ёс зүйн сургаал бол хүний л ёс суртахууныг авч үзэх ёстой, хүнээс ангид ёс суртахуун гэж үгүй гэсэн санааг илэрхийлсэн байаг. Энэ нь түүнийг ёс зүйг анх практик философи болохын нь хувьд үндэслэсэн гэдгийг баталгаажуулдаг юм.

Хэдийгээр Аристотель дээр дурьдсанчлан зарим философичийн үзэлд шүүмжлэлтэй хандаж байсан ч тэдний үзлийг тэрээр бүхэлд нь үгүйсгэсэн хэрэг биш, харин тэр ёс суртахууны философийн үзэл сургаалд дэвшилтэт санааг бий болгон боловсруулсан төдийгүй түүний цаашдын хөгжилд жинтэй хувь нэмэр оруулсан юм. Тухайлбал, ХХ зууны Английн аналитик философич Э.Энском 1958 онд бичсэн “Орчин үеийн ёс суртахууны философи” хэмээх эсээндээ тэрээр ёс зүйг судалж буй хэн боловч Аристотелийн ёс суртахууны философи дахь зан авир (character), сайн үйл (virtue), хүний хөгжил цэцэглэлтийн (flourishing) тухай сургаалийг эргэн санахыг зөвлөсөн байдаг билээ. Түүнчлэн Философи, нийгмийн шинжлэх ухааны товч толийн цуврал болон Философийн товч тольд өрнөдийн эртний философи дахь сайн үйлийн тухай асуудал бол Аристотелийн үзэл санаанаас

¹⁷ Энэ тухай: Аристотель. Дээд суртахуун. Орч. Б.Даши-Ёндон. УБ.: Монсудар, 2008. 13-14 дэх талд үзнэ үү.

¹⁸ Мөн тэнд. 14 дэх талд үзнэ үү.

¹⁹ Мөн тэнд 18 дахь тал

²⁰ Мөн тэнд. 14-15 дахь талд үзнэ үү.

эхлэлтэй болохыг дурдаад сайны тухай ойлголт нь харилцан адилгүй²¹ болохыг авч үзсэн байдаг.

Сайн үйлийн уг сурвалжийн талаар Аристотель авч үзэхдээ, сэтгэл санаанд сайн үйл байдгийг дурьдаад, улмаар түүнийг (сэтгэл санааг) сайн үйлийн уг сурвалж хэмээн үзжээ. Энэхүү сэтгэл санаанаас үүдэлтэй сайн үйл бол:

- Дианоэтикийн буюу оюун ухааны хэсэгтэй холбогдсон оюунлаг сайн үйл,
- Сэтгэл санааны хүсэл зоригийн хэсэгтэй холбогдсон ёс зүйн сайн үйл гэсэн хоёр хэсэгт хуваагдана гэж тэр үзэж байлаа.

Эхнийх нь буюу оюун ухааны хэсэгтэй холбогдсон оюунлаг сайн үйлд ухаалаг сэтгэлгээ, хол харах ухаан, мэргэн ухаан, суралцах чадвар, ой ухаан гэх мэт зүйлүүд багтдаг ажээ. Харин хоёрдахь нь буюу сэтгэл санааны хүсэл зоригийн хэсэгтэй холбогдсон ёс зүйн сайн үйлд сайн үйл хэмээн нэрлэгддэг тэр зүйл, тухайлбал, тохитой ухаан, шударга ёс, эр зориг болон сайшаалыг хүлээдэг зан авирын бусад шинжүүд багтдаг²² гэж Аристотель үзэж байлаа.

Мөн Аристотель сайн үйл нь бидний хүсэл зоригтой салшгүй холбоотой болохыг тэмдэглэсэн буй. Учир нь Аристотель сайн үйлийг зорилго чиглэлтэй холбон тайлбарлахдаа: “Сайн үйлийн зорилго нь үлэмж сайн сайхан, энэхүү үлэмж сайн сайхан бол аз жаргал мөн”²³ гэсэн санааг илэрхийлж, тэрхүү үлэмж сайн сайханд хүрэх төгөлдөржсөн зорилго нь үйл ажиллагаагаар хэрэгжих учраас сайн үйлийн ёсоор амьдарснаараа хүн аз жаргалтай байна гэж үзжээ.

Ийнхүү тэрээр сайн үйлийн гол шинжид зорилго чиглэлийг хамааруулж авч үзснээрээ өмнөх үеийнхээ философичдийн үзэл санаанаас ялгагддаг. Сайн үйлийг зорилготой хамааруулж үзсэн энэ үзлээс үндэслэж, Аристотелийн энэхүү сургаал нь ёс суртахууны философиос гадна “Сайн үйл бол хүний амьдралын зорилгот шинжтэй хамааралтай” гэж үздэг учраас телеологийн утгаар их сонирхолтой байдаг тухай А.А.Гусейнов, Р.Г.Апресян нарын бичсэн “Ёс зүй”, Вилл Дурантын бичсэн “Философийн түүх” зэрэг номонд тэмдэглэгдсэн буй.

Түүнчлэн стоицизмын төлөөлөгчид ёс зүйд ихээхэн анхаарлаа хандуулж байжээ. Тэд “Ёс суртахууны зорилго нь сайн үйл, аз жаргалыг адилхан ухаарах явдал юм. Сайн үйл нь аз жаргалын төлөө байна. Хүний санаандгүй зүйл сайн сайхан болохгүй, харин эрхэм сайн зорилгоос үүднэ” гэж үзсэн нь ёс суртахууны сайн үйлийн талаарх Аристотелийн дээрх үзэл сургаалийг хүлээн зөвшөөрч байсаны илрэл юм. Энэ тухай доктор М.Золзаяа үзэхдээ:

²¹ 哲学社会科学小辞典系列。哲学小辞典。上海辞书出版社，2003年，第372页

²² Аристотель. Дээд суртахуун. Орч. Б.Даш-Ёндон. УБ.: Монсудар, 2008. 24 дэх тал

²³ Энэ тухай: Мөн тэнд. 22-38 дахь талд үзнэ үү.

“Стоицизмын Аристотелийн үзлээс ялгаатай нь ёс суртахууны автономи /өөртөө засах эрх/-ийг үндэслэсэн юм” хэмээн дүгнэсэн буй.

Аристотель сайн үйлийн шинжийн талаар авч үзэхдээ энэ нь хүний төрөхөөс өгөгдсөн чанар биш, олдмол шинж чанар гэсэн байдаг. Учир нь түүний үзлээр, сайн үйл нь хүний үйл ажиллагаатай холбоотой, дадал зуршлаар бий болсон олдмол шинж юм.

“Сайн үйл бол олдмол шинж” гэх энэ үзэл нь тэр үеийн ёс суртахууны философид бий болсон цоо шинэ үзэл харахан биш. Учир нь Аристотелиос өмнө Платон ёс зүйн үзэлдээ сайн үйлийг жинхэнэ дээд сайн үйл, жирийн сайн үйл хэмээн ялган тайлбарласан байдаг. Ингэхдээ Платон хэлэхдээ: “Жирийн сайн үйл нь зөв аж төрөх ёс, хүмүүжлийн ачаар бий болно” хэмээжээ. Хэдийгээр Аристотель сайн үйлийн тухай Платоны үзлийг шүүмжилдэг боловч, жирийн сайн үйлийн тухай авч үзсэн Платоны үзлийг тэр ёс суртахууны философийн үзэлдээ тодорхой хэмжээгээр уламжилсан байж болох талтай нь эндээс харагддаг билээ.

Ийнхүү сайн үйл нь ийм олдмол шинж мөний хувьд сайн үйл, улмаар ёс суртахуунтай байх нь биднээс өөрсдөөс хамаарна гэсэн санааг Аристотель илэрхийлсэн. Энэ нь өнөө үед бүх алдаа дутагдалдаа ямар нэгэн зүйлийг хамааруулж, түүнээс л болж алдсан гэх мэтээр биеэ өмөөрдөг, бурууг ямагт бусдаас хайдаг, бусад руу бурууг чихдэг хүмүүст энэ нь сургамжтай чухал санаа юм.

“Зөв амьдрал гэж юу вэ?”, “Хүмүүс биеэ хэрхэн авч явбал зохих вэ?” гэсэн хоёр асуултанд Аристотель хариулахдаа “Хүн сайн үйлийн ёсоор амьдрах нь жаргалтай амьдрал мөн” гэжээ. Товчхондоо түүний үзлээр, хүмүүс жаргалтай байхуйцаар биеэ авч явах ёстой аж. Харин бид биеэ хэрхэн авч явбал зохилтой вэ? гэж асуувал Аристотелийн хариулт нь дунджийн тухай сургаал юм. Өөрөөр хэлбэл ёс суртахуулаг, улмаар сайн үйлстэн байхын тулд бид дунджийг баримталбал зохино.

Тиймээс тэрээр сайн үйлийн тухай асуудлыг тайлбарлах явцад дунджийн зарчмыг боловсруулсан билээ. Энэхүү дундаж нь түүний боловсруулсан сайн үйлийн тухай сургаалд ихээхэн ач холбогдолтой бөгөөд түүний мөн чанарыг илэрхийлэгч гол хүчин зүйл болдог юм. Аристотель сайн үйл ба муу явдлыг дундаж байдлаар томъёолж, “Сайн үйл бүр дундаж байдал руу тэмүүлж, аливаа сайн үйл бол хоёр хязгаарын дундаж байдлаар илэрхийлэгдэнэ”²⁴ гэж үзэж байлаа.

Түүнчлэн тэрхүү дундаж байдлаар илэрч буй шударга ёс, эр зориг, найрсаг зан гэх зэрэг нь сайн үйл гэгддэг учир эдгээрийг Аристотель сайн үйлийн илрэх үндсэн хэлбэр болгон авч үзсэн гэж хэлж болно. Учир нь Аристотелийн үзлээр, дундажид нэг тохиолдолд

---

²⁴ Энэ тухай: Мөн тэнд. 27 дахь талд үзнэ үү.

дугуудах, нөгөө тохиолдолд илүүдэх нь харшилдаг байна. Тиймээс дунджаас илүүдэх эсвэл дугуудах нь сайн үйл болж чадахгүй гэсэн үзлийг тэрээр баримталдаг юм.

Дунджийн тухай санаагаа илэрхий болгохын тулд Аристотель бодит байдал дахь дундаж байдлын тодорхой илрэлийг дараах маягаар илэрхийлжээ. Тухайлбал, материаллаг сайн сайхны харилцаанд өгөөмөр чанар бол үрэлгэн зан, харамч хомхойгийн хоорондын дундаж юм. Эр зориг бол давсан бардамнал ба айн эмээхүй хоёрын дундаж; тогтуун зан бол хилэгнэх, үл хилгэнэхийн хоорондын дундаж; найрсаг зан бол долигнох, дайсагнах хоёрын дундаж; ичимтгий зан бол хулчгар, ичих нүүргүй хоёрын дундаж²⁵ гэх мэтээр тэр дундаж байдлын олон тохиолдлыг авч үзсэн байдаг юм. Эндээс сайн үйлийн шинж байдал, түүний мөн чанар нь Аристотелийн үзэж буйгаар “дундаж байдал”-ын үр дүн мөн ажээ.

Мөн дунджийн тухай асуудлыг дорно дахины философийн томоохон төлөөлөгч болох Күнз өөрийн ёс зүйн сургаалын нэг үндсэн зарчим болгон авч үзжээ. Тэрээр ёс зүйн сургаалдаа дунджийг “хэв дундын ёс”²⁶ гэж нэрлэсэн байдгийг түүний зохиолуудаас харж болно. Күнз “хэв дундын ёс”-ыг хүний ёс суртлын хамгийн эрхэм дээд нь гэж үзэн, энэ нь алив юмс үзэгдэл, үйл хөдлөл, санаа бодлого хоёр талтай хийгээд нэгдмэл, тэнцвэртэй болохыг таньж, хоёр туйлын аль нэг рүү хэт хазайлгүй, дундаж байхыг тэр сургажээ. Түүний энэхүү “хэв дундын ёс” буюу жүн (忠) хэмээх ойлголт нь хэтэрхий их, эсвэл хэтэрхий бага бүү хий (үйлд) гэсэн утгатай юм. Тийм ч учраас дунджийн тухай Аристотелийн сургаал, Күнзийн “хэв дундын ёс” хоёр нь төсөөтэй ойлголт болохыг философичид цөөнгүй тэмдэглэсэн байдаг.

Харин дунджийн талаарх Аристотелийн үзлийг шүүмжлэгчид түүний үзэл санааны хоёрдмол утгыг илэрхийлдэг. Тухайлбал, Ричард Поупкин, Аврум Стролл нар үзэхдээ “амласнаа биелүүлэх, эс биелүүлэх хоёрын хооронд дундаж төв ерөөсөө байхгүй. Хүн амласнаа биелүүлж байгаа цагт түүнийг ёс суртахуунтай, биелүүлэхгүй байвал ёс суртахуунгүй... гол нь энд иймэрхүү маягийн тохиолдолд хоёрын хооронд дундаж байхгүй... хэн нэгэн хүн амлалтаа биелүүлж байна, эсвэл үгүй байдагт оршино... мөн ...хэн нэгэн хүн үнэнийг ярина, эсвэл ярихгүй, энэ тохиолдолд дундаж нь бүтэхгүй”²⁷ гэж үзжээ. Нэг талаас тэд Аристотелийн боловсруулсан дунджийн тухай сургаал ёсоор дундаж үйлчилэхгүй байх нөхцөл байгааг анзаарч чаджээ. Энэ нь тэд дунджийн үйлчилж болох нөхцлийг бүхэлд нь үгүйсгэсэн хэрэг огт биш юм. Нөгөө талаас аливаа үзэл сургаал заавал төгс байдаггүй, өөрөөр хэлбэл ямар нэгэн дутагдал байдгийг Аристотелийн боловсруулсан дунджийн тухай сургаалыг шүүмжлэгчдээр дамжуулан мэдэж болно.

²⁵ А.А. Гусейнов, Р.Г. Апресян. *Этика. М.: Гардарики, 1999. с. 286*

²⁶ Күнз. *Шүүмжлэл өгүүлэл. Орч. М.Чимэдцэеэ. III хэвлэл УБ., 2008. 53 дахь тал*

²⁷ Ричард Поупкин, Аврум Стролл. *Гүн ухаан. УБ., 1999.*

Аристотель үзэхдээ: “Бүхий л сайн үйлийн дотроос шударга ёс бол бусад сайн үйлийг өөртөө агуулсан хамгийн сайн үйл мөн”²⁸ хэмээн онцолж байсан юм. Улмаар шударга ёс нь төр нийгэм оршин тогтнох хамгийн гол зүйл гэж тэр үзэж байлаа.

Ер нь ёс зүйн сэтгэлгээний түүхэнд философичид “шударга ёс” гэдэг үгээр бие биенээсээ агуулгын зарим ялгаа бүхий ойлголтуудыг илэрхийлсэн байдаг. Тухайлбал, Күнзийн сургаалд өгүүлэхдээ: “Шударга хэмээх нь сэтгэлээ нэгэн болгохыг хэлнэ. Улсыг засахад шударгаас ангид байх бололцоогүй. Сайд хүн эзэндээ хичээнгүйлэн биеэ зориулж чадвал шударга юм”²⁹ хэмээн үздэг.

Харин Платон шударга ёс бол “хүн бүрт зохих хувийг нь хүртээх явдал” хэмээсэн байдаг. Мөн Платоныхоор “хүмүүс өөр хоорондоо эв зүйтэй харьцахыг шударга ёс” гэнэ. “Шударга байна гэдэг бол бусад хүмүүстэй хүндэтгэлтэй хандах, бусдын чөлөөт байдлыг зөрчихгүй байх, улмаар чөлөөт байдлыг нь хайрлан хамгаалах хийгээд соёлын үнэт зүйлсийг бий болгоход саад тотгор болохгүй байх явдал юм”³⁰ гэжээ.

Түүнчлэн дундад зууны үед шударга ёсыг улс төрийн хамгийн агуу сайн чанар гэж үздэг байсан бөгөөд засгийн эрх баригчид шударга байвал нийгэм амар жимэр цэцэглэн хөгжих болно хэмээн үзэж байлаа.

Сайн үйлийн талаарх Аристотелийн үзэл баримтлал нь өрнийн төдийгүй дорнын ёс зүйн сэтгэлгээнд хүчтэй нөлөөлсөн үзэл юм. Үүнд энэ үзлийн орчин үеийн ач холбогдол, үнэ цэнэ оршино.

НОМ ЗҮЙ

Аристотель. Дээд суртахуун. Орч. Б.Даш-Ёндон. УБ.: Монсудар, 2008

Гусейнов. А.А, Апресян. Р.Г. Этика. М.: Гардарики, 1999

Б.Даш-Ёндон. Эртний грекийн философи сэтгэлгээний эх сурвалж. 3 боть эмхтгэл. II боть. УБ., 2011

Иванов. В.Г. История этики древнего мира. Л.: Издательство Ленинградского университета, 1980

Күнз. Ачлалт ном, Шударга ном. Орч. Ч.Нарантуяа. УБ., 2004

Күнз. Шүүмжлэл өгүүлэл. Орч. М.Чимэдцэеэ. УБ., 2007

Философский энциклопедический словарь. М.: Инфра-М, 1999

G. E. M. Anscombe. Modern Moral Philosophy. Originally published in *Philosophy* 33, No. 124 (January 1958)

²⁸ Энэ тухай: Аристотель. Дээд суртахуун. Орч. УБ.: Монсудар, 2008, 46-55 дахь талыг үзнэ үү.

²⁹ Күнз. Ачлалт ном, Шударга ном. Орч. Ч.Нарантуяа. УБ., 2004. 7 дахь тал

³⁰ Философский энциклопедический словарь. М.: Инфра-М, 1999. с.435

Will Durant. The Story of Philosophy. USA., 1953

哲学社会科学小辞典系列。哲学小辞典。上海辞书出版社，2003年

总结

德性伦理学在当代发展成为独立的研究方向，它起源于亚里士多德。亚里士多德关于德性伦理的核心观点常被解释为“中道为贵”的思想，其涵盖的内容广泛，包括真理、任务、责任、和蔼性格、真诚性格、友谊等。从德性伦理学视角深究会发现，人本身不仅是道德文化的重要组成部分，同时也是个体道德的一个主要因素。因此，亚里士多德的德性观点对当代德性伦理学的发展有着重要的启示意义。